

משנאה לאהבה – בין הלכה לאגדה

מסכת פסחים דף קיג עמוד ב – הרואה דבר ערוה בחברו

שלושה הקדוש ברוך הוא שונאן: המדבר אחד בפה ואחד בלב, והיודע עדות בחבירו ואינו מעיד לו, והרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי. כמו אותו טוביה שחטא ובא זיגוד לבדו והעיד בו לפני רב פפא.¹ היכה (רב פפא) את זיגוד. אמר לו: טוביה חטא וזיגוד לוקה? אמר לו: כן, דכתיב: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט טו) ואתה לבדך העדת בו - שם רע בעלמא הוצאת עליו.²

אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב: מותר לשנאתו, שנאמר: "כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו" (שמות כג ה) - מאי שונא? אילימא שונא נכרי - והא תניא: שונא שאמרו - שונא ישראל, ולא שונא נכרי. אלא פשיטא - שונא ישראל. ומי שריא למסניה? והכתיב: "לא תשנא את אחיך בלבבך" - אלא: דאיכא סהדי דעביד איסורא - כולי עלמא נמי מיסני סני ליה, מאי שנא האי? אלא לאו כי האי גוונא, דחזיא ביה איהו דבר ערוה.³ רב נחמן בר יצחק אמר: מצוה לשנאתו, שנאמר: "יִרְאַת ה' יִשְׁנֵאת רָעָה" (משלי ח יג).⁴

פירוש תוספות על הדף – דח"ה

ואם תאמר דבאלו מציאות אמרינן: אוהב לפרוק ושונא לטעון - מצוה בשונא כדי לכופ את יצרו. והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו? ויש לומר כיון שהוא שונא גם חבירו שונא אותו דכתיב: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר.⁵

מדרש תנחומא פרשת משפטים סימן א – האגדה הופכת את ההלכה

"אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" (תהלים צט) ... אמר רבי אלכסנדר: שני חמרים מהלכין בדרך שונאין זה לזה. רבץ לאחד מהן חמורו. חבירו עובר ורואהו שרבץ תחת משאו. אמר: לא כתיב בתורה "כי תראה חמור שונאך וגוי עזוב תעזוב עמו" (שמות כג ה)? מה עשה? חזר וטען ומלוהו. התחיל מסיח עמו: עזוב קימעא מכאן, העלית מכאן, ערוק מכאן, עד שיטעון עמו.⁶ נמצאו עושין שלום ביניהם. וחבירו אומר: לא הייתי סבור שהוא שונאי? ראה היאך ריחם עלי כשראה אותי ואת חמורי בדוחק. מתוך כך נכנסו לפונדק אכלו ושתו ביחד ונתאהבו זה לזה. הוי: "אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית".

מחלקי המים

מים אחרונים: ראו פירוש החתם סופר (תורת משה פרשת משפטים, שמות כג ה) בשם רבו יעקב וירמיז, כיצד הוא פותר את הסתירה לכאורה בין הדעה שבית שני חרב על שדנו דין תורה (יומא ט ע"ב) והדעה הידועה שהבית חרב בשל שנאת חנים (בבא מציע ע"ב). בקמצא ובר קמצא, דנו החכמים את בעל הבית "לזכות" שאפשר ששנא בדין את בר קמצא משום שראה בו דבר ערוה. דנו דין תורה. ולא נהגו לפנים משורת הדין כפי שמציע פירוש תוספות לעיל.

¹ קטע זה בגמרא, תרגמנו לעברית בעזרת פירוש הרב שטיינזלץ, ושינויות מי ביין – כולן עלינו.

² נראה שהחידוש כאן הוא שלא רק שלא מקבלים לדין עדות של עד אחד, אלא שמי שעושה כן מותר להלקות אותו מלקות מרדות.
³ ר' שמואל בן רב יצחק סבור שמוותר לאדם לשנוא אדם אחר שראה בו 'דבר ערוה' (עבירה בדיני עריות) והוכחתו היא מהפסוק במצוות פריקה וטעינה: "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו". איך נסביר שנאה זו והרי יש איסור בתורה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ופשיטא שלא מדובר כאן בנכרי, אלא באדם מישראל! על כורחנו נאמר שמדובר במקרה של אדם שראה דבר ערוה בחברו ומותר לשנוא אותו. כל מהלך הטיעון כאן קצת מוזר שהרי יש מציאות שאנשים שונאים זה את זה ו"דברה התורה בהווה". ונראה גם ש'התמימות' של רבי שמואל כאילו לא ייתכן שיהודי ישנא יהודי ("כי שנואה לאה", "וישנאו אותו אחיר", "שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה", רוצח בשגגה), סופה בהיתר לשנוא במקרים מסוימים. בה בעת נראה שהשנאה כאן היא לא לדבר איתו – לא לומר לו שלום.

⁴ אז מה כעת, נתחיל לקיים מצוות שנאה? כל "צדיק" שהחליט שמצא דבר ערוה בחברו יקיים מצוות שנאה? אולי לא בכדי שותקים כאן פרשנים רבים על הדף בגמרא (רש"י, רשב"ם המאירי, אחרים).

⁵ הגמרא לעיל שאלה: הכיצד ייתכן "חמור שונאך", הרי התורה מצווה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ומצאה את המקרה הגבולי של מי שמוצא דבר ערוה בחברו. אך מאותה מצווה של פריקה וטעינה שפשיטא לגמרא שמדובר בישראל, בא תוספות ומקשה שהרי על מצווה זו אמרו שהיא נוהגת דווקא בשונא ואם יש דילמה של לפרוק משא כבד (שיש בו גם צער בעלי חיים וגם הפסד ממון) של אדם שאתה אוהב אותו (ראה בו דבר מצווה?), או לטעון מחדש בהמה של שונא (שזה פחות דחוף) – מצווה לטעון לשונא ולא לפרוק לאוהב. ראו הרחבת הנושא בדברינו מצוות פריקה וטעינה. וכל זה על מנת לכופ את היצר!! בתירוץ, נראה שתוספות דוחה את הרעיון שמוותר ואפילו מצווה לשנאת אדם מסיבה כל שהיא. השנאה תהפוך להדדית ורק תגבר!

⁶ לפעולת הטעינה המשותפת (גם הפריקה) מתלווה גם שיח: תפוס מכאן, אחת-שתיים-שלוש וכו'. יהודים מלווים כל עשייה גם בדיבור.

